

УДК 327 (477-439)

**ПРАВОВІ ТА ДИПЛОМАТИЧНІ ТРУДНОЩІ  
В РОЗБУДОВІ УГОРСЬКО-УКРАЇНСЬКИХ  
ДВОСТОРОННІХ ЗВ'ЯЗКІВ (1989/1990–1991)<sup>1</sup>**

---

**Поладі Рената Чобівна**

*аспірантка,*

*Будапештський університет ім. Л. Етвеша,*

*м. Будапешт, Угорщина*

*ORCID: 0000-0002-7667-0882*

*paladi.renata92@gmail.com*

**Надіслано:**

12.03.2021

**Рецензовано:**

25.03.2021

**Прийнято:**

05.04.2021

У статті дослідженню піддаються правові та дипломатичні труднощі в розбудові українсько-угорських двосторонніх зв'язків, що мали місце на межі 1980–90-х рр. Складності, перш за все, впливали з того, що на відносини двох вказаних сторін практично необмежений вплив мав Радянський Союз, його система, а згодом – системна криза та розпад цієї ж системи, у результаті чого на мапі Європи з'явилося чимало самостійних, незалежних держав.

У статті пропонується порівняльний аналіз Конституції СРСР 1977 р. та Конституції УРСР 1978 р. Окремо висвітлюється роль Декларації «Про державний суверенітет України» у розбудові українсько-угорських двосторонніх відносин. Спираючись на архівні матеріали та приклади, автор статті намагається вказати на те, за яких обставин розвивалися двосторонні відносини між Будапештом та Києвом, які були їх спільні цілі та інтереси. Особливий акцент робиться у статті на думках політичних і дипломатичних еліт двох країн щодо розбудови безпосередніх двосторонніх відносин між країнами, котрі й самі представляють.

**Ключові слова:** Угорська Республіка; Україна; Українська РСР; Радянський Союз; право; дипломатія; конституції; договори; труднощі; українсько-угорські відносини.

---

<sup>1</sup>Проект дослідження відбувся в рамках і за підтримки Visegrad Scholarship Вишеградського Фонду, 2020–2021 рр.

### **Вступ**

На шляху встановлення прямих взаємин між Угорською Республікою, яка подібно Польщі еволюційно, в рамках «круглих столів» виборювала свою незалежність, та Українською РСР було чимало суттєвих перешкод. Мабуть, одним із джерел найбільших ускладнень на шляху розбудови двосторонніх відносин між Києвом і Будапештом був юридичний і дипломатичний фактор. Однак, незважаючи на це, про рішучі кроки на шляху порозуміння і встановлення білатеральних зв'язків між вказаними сторонами можемо говорити вже задовго до проголошення державної незалежності України. За урядування М. Горбачова відродження співпраці між сторонами можна спостерігати з 1989 р.

У ході роботи було використано кілька методів дослідження, основним з котрих є порівняльний і трансфер, у результаті чого було проаналізовано тексти Конституцій 1977 та 1978 рр., архівні джерела та використана література. У посиланнях автор указував можливість подальшого порівняння чи пошуків. У статті автор дотримується автентичної методики посилань на архівні джерела. Мовою оригіналу наведених в публікації цитат є угорська, їх точний переклад на українську мову здійснений автором статті.

### **Аналіз останніх досліджень і публікацій**

Незважаючи на актуальність досліджень українсько-угорських двосторонніх відносин на сучасному етапі, історіографічна база даного питання ще потребує подальшого розвитку. Однак такий стан речей тільки підвищує цінність вже існуючих праць таких дослідників як С. Віднянський, І. Матяш, Д. Ткач, Д. Держалюк, А. Зленко, І. Скиба, Є. Кіш, І. Пердзей (з української сторони) та Г. Єсенські, Г. Ердевді, З. Ріпп, Ч. Фединець, М. Борат, Я. Шарінгер, Л. Гечені, Е. Кешкені, П. Прітц та Ю. Фелдеш (з угорської сторони). За тематикою українсько-угорських відносин більшість наукових робіт вказаних дослідників об'єднує макроісторичний підхід викладу матеріалу і те, що практично жоден із них не оперує архівними, зокрема угорськими, матеріалами. Натомість обмежуються дослідженнями загальнодоступних джерел офіційних сайтів вищого керівництва двох країн, монографій загальної тематики та матеріалів різних медіа. Певний виняток становлять зокрема праці І. Матяш, С. Віднянського, Е. Кешкені та Я. Шарінгер, хоча основною тематикою їх досліджень не можна назвати власне українсько-угорські двосторонні відносини пострадянського періоду.

Стосовно історіографічної бази за тематикою пропонованої статті, то ситуація ще більш складна. Питання висвітлення правових та дипломатичних труднощів у розбудові двосторонніх зв'язків між Угорщиною та Україною на межі 1980-х – 1990-х рр. серед науковців до цих пір ще не піднімалося. Певний виняток становить стаття Д.Ткача, де йдеться про труднощі протоколу в угорсько-українських двосторонніх відносинах (Ткач, 2010). Хоча слід відзначити, що вказана праця також не ставить за мету висвітлення впливу власне правових і дипломатичних труднощів на розбудову добросусідських двосторонніх відносин між вказаними вище країнами-сусідами. Пропонованим науковим дослідженням автор статті робить чергову скромну спробу зробити свій внесок у подоланні описаного вище розриву.

### **Формулювання цілей статті**

Однією з основних цілей статті є зробити порівняльний аналіз діючих на межі 1980–1990-х рр. Конституцій СРСР та УРСР, щоб охарактеризувати ті юридичні та дипломатичні перешкоди, що мали місце на початковому етапі розбудови двосторонніх відносин між Угорською Республікою й Українською РСР. Метою наукової роботи є також представлення ролі проголошення та введення в дію Декларації про державний суверенітет України у розбудові двосторонніх зв'язків, а також виклад оцінок представників політичних і дипломатичних еліт двох сусідніх країн щодо розбудови безпосередніх двосторонніх відносин між країнами, що й самі представляють.

### **Виклад основного матеріалу дослідження**

Українська двостороння дипломатія новітньої доби розпочинається саме з її відносин з Угорщиною (Politychne spivrobotnytstvo mizh Ukrainoiu ta Uhorshchynoiu). Зараз це має особливе значення ще й тому, бо цьогоріч відзначається 30-річчя встановлення офіційних угорсько-українських відносин. На шляху розбудови безпосередніх білатеральних зв'язків між Угорською Республікою й тоді ще Українською Радянською Соціалістичною Республікою, однак, було чимало перешкод.

Вочевидь, найбільш гостро на цьому терені у вічі кидався юридично-правовий фактор, відповідно чого УРСР як союзна республіка Радянського Союзу, визнавалася незалежною тільки на папері. Незважаючи на те, що Україна номінально мала власний уряд, Міністерство закордонних справ, і навіть власне представництво ООН, насправді Київ не мав впливу на те, що відбувається всередині країни (Jeszenszky, 2016, p.162). Подібний стан речей радше свідчив на користь існування відповідних атрибутів

«соціалістичної державності», ніж про незалежність. Суверенітет України на той час перебував тільки у стані формування (Kasianov, 2008, p. 103).

Правові та дипломатичні труднощі у побудові відносин між двома сусідніми країнами найбільш гостро відчувалися взимку-навесні 1991 р. Саме в цей час була найактивніша робота з підготовки дев'яти (!) офіційних, а з багатьох точок зору – безпрецедентних документів, підписаних під час будапештського візиту української делегації, очолюваної Л. М. Кравчуком 30 травня – 1 червня 1991 р. (МКЕ, 1991, р. 34). Стосовно цього процесу керівництво СРСР в Будапешті в особі свого посла І. Абоїмова не раз навідувало угорський уряд, щоб вказати на червоні лінії допустимого.

Серед угод, укладених сторонами тієї весни, найбільше головоломок завдала розробка, а згодом обмін підписами, зокрема Консульської конвенції (Konsulska konventsiiia..., 1991). та Декларації про основи відносин між УРСР та Угорською Республікою (Pro osnovy vidnosyn mizh..., 1991). Їх підписання випереджали особливо важкі в дипломатичному сенсі перемовини. Причиною ускладнень на правовому рівні було наступне: незважаючи на те, що відповідно до ст. 74. та ст. 108. Конституції УРСР 1978 р. (Konstytutsiia Ukrainkoї RSR, 1978) союзна республіка мала теоретичне право на самостійне ведення зовнішньої політики, однак не таємниця, що на практиці це її право зводилося до нуля.

Насправді Українська РСР таких атрибутів незалежної держави як міжнародно визнаний державний кордон, громадянство, дипломатичні представництва, власна армія, власна валюта тощо не мала (Tkach, 2006, p. 233). Уже зі статей Брежнєвської конституції 1977 р. стає очевидною фікція того, що бодай котра із п'ятнадцяти союзних республік – отже, й Українська РСР – мала б реальне право на самовизначення. Для прикладу досить уважніше розглянути ст. 81 розд. 9 Конституції СРСР (Konstytutsiia SRSR, 1977), згідно якої суверенітет союзних республік захищається не ними самими, а Радянським Союзом. Зміст ст. 76 цієї ж Конституції також надзвичайно показовий, оскільки в ній зазначено, що союзна республіка має маневрений простір лише за межами ст. 73 Основного закону 1977 р. На практиці це зводилося до того, що на визначення державного кордону і затвердження змін щодо нього (п. 2), на встановлення основ законодавства республіки (п. 4), розробку і затвердження держбюджету, а також встановлення податків і доходів, на визначення політики в галузі цін і заробітної плати (п. 6.), на захист суверенітету і вирішення питання миру і війни (п. 8), на гарантування

**Поладі Рената Чобівна**  
**Правові та дипломатичні труднощі в розбудові**  
**угорсько-українських двосторонніх зв'язків (1989/1990–19941)**

---

держбезпеки (п. 9) чи на представництво у міжнародних відносинах, на укладення зв'язків з іноземними державами та міжнародними організаціями (п. 10) – у тому числі з питань зовнішньоекономічної діяльності – УРСР не мала права (Konstytutsiia SRSR, 1977).

У Конституції СРСР й, відповідно, і в Конституції УРСР визначалися характер та зміст радянської політичної системи. Конституція останньої загалом копіювала Основний Закон Союзу. Вищий орган представницької влади України не міг бути суб'єктом формування політики, а уряд республіки не міг забезпечувати реалізацію національної внутрішньої й зовнішньої політики, обстоювати національні інтереси свого народу (Крувчук, Kosharna, 2013, pp. 3–4). Зміни стосовно такого стану речей настали тільки з прийняттям і затвердженням Декларації про державний суверенітет від 16 липня 1990 р., що дала своєрідне юридичне визнання внутрішньополітичних та зовнішньополітичних змін, що мали місце в самому Союзі, так і в європейському регіоні в цілому.

На фоні цього було вельми важко розбудовувати двосторонні дипломатичні відносини, тим більше, що робити це доводилося під пильним наглядом Кремля. Шанс і надію на успіх давало тільки те, що дедалі очевидніше проявлялося: Радянський Союз не у змозі «перебудовою» подолати ту системну кризу, в котрій опинився, тому процес його розпаду був очевидним.

Це усвідомлювала як угорська, так і українська сторона, і відповідно до цього з дипломатичного боку дуже виважено й обережно, долаючи низку перешкод, рухалися в напрямку взаємного порозуміння. Більше того, в якійсь мірі на такі, зі свого боку звичайно ж, вимушені «поступки» йшов і сам Горбачов. Про це свідчать результати перемовин М. Горбачова з Й. Анталлом, корті мали місце 21 листопада 1990 р. в Парижі (Sáringer, 2015, p. 165–167). У цілому ж, як те слушно зауважує Г. Касьянов, владні кола Росії, що на словах визнавали самостійність України та її право на самовизначення, по суті подібні претензії сприймали як «трагічне непорозуміння». Свої відносини з Україною вони ніколи не сприймали як питання зовнішньої політики (Kasianov, 2008, p. 105; Kemény, 2012, pp. 15–16).

З української сторони важливим кроком на шляху розбудови двосторонніх відносин було прийняття вже згадуваної вище Декларації про державний суверенітет. Цей хід в дії засвідчував: надалі Україна бажала на практиці жити тими правами, які до цього існували тільки формально. Після оприлюднення і введення в дію Декларації, 27 липня 1990 р. перший міністр МЗС України Анатолій Зленко представив зовнішньополітичну

програму українського уряду й на засіданні ВР України (Paládi, 2021). Він оголосив прозахідну політику, з найактуальнішим завданням встановлення «*постійних, дружніх відносин*» із сусідніми державами, кінцевою метою чого назвав створення дипломатичних представництв у кожній країні. Останньому передувало налагодження постійної співпраці між різними міністерствами закордонних справ, обмін делегаціями та «*запуск механізму переговорів*» (M. Zlenko felszólalása az Ukrán..., XIX-J-1-k 1990. 93. dob. 145-8-3057-6). Показово, що вже незабаром, у березні 1992 р., перше представництво незалежної України було відкрито в Будапешті.

При зустрічі в серпні 1990 р. А. Зленка з Державним секретарем МЗС Угорської Республіки з політичних питань Тамашем Катона, український дипломат відзначив: «*Серед партій у парламенті існує консенсус щодо того, що Україна повинна бути реальним суб'єктом міжнародного права та відігравати важливу роль у Снільноті Нації*» (Feljegyzés Katona Tamás politikai államtitkár..., XIX-J-1-j 1990. 72. dob. 145-13-002526/1; MNL OL, XIX-J-1-k 1990. 89. dob. 145-1-6114-7).

Зі свого боку, угорська сторона також робила кроки назустріч Україні, й зокрема угорцям Закарпаття, бо усвідомлювала доцільність і необхідність такої поведінки. Уряд Йозефа Анталла, що утворився у травні 1990 р., ставив безпрецедентні цілі на шляху встановлення дружніх двосторонніх зв'язків зі своїми сусідами, зокрема з Києвом. Беручи до уваги угорські зовнішньополітичні концепції, перш за все щодо репрезентованої новоствореним урядом послідовної національної політики й задовго після завершення процесу розпаду біполярної системи світоустрою, Гейза Єсенскі не безпідставно зауважив: «*Це була б непростима помилка, якби Угорщина пропустила можливість [...] побудувати довірчі відносини [з Україною] [...]*» (Jeszenszky, 2016, p. 51).

Однак, з однієї сторони зважаючи на історичну пам'ять 1848/49-го та 1956-го років, а з іншого боку глибоко усвідомлюючи ризик того, що радянські війська ще все перебувають на території країни, – та ще й зважаючи на постійні «*нагадування*» радянського представництва в особі І. Абоїмова, угорський уряд змушений був робити ці кроки узгоджено з радянським посольством. Наприклад, перша зустріч міністрів МЗС А. Зленка та Г. Єсенскі в серпні 1990 р. могла відбутися лише за присутності вказаного радянського посла (Feljegyzés Jeszenszky Géza és Anatolij Zlenko..., XIX-J-1-k 1990. 89. dob. 145-1-6114-5).

Перешкоди, що на поч. 1990-х мали лише юридичну основу, на початковому етапі розбудови двосторонніх відносин між Будапештом і Києвом відображалися вже і в площині дипломатії. Підтвердженням тому є

**Поладі Рената Чобівна**  
**Правові та дипломатичні труднощі в розбудові**  
**угорсько-українських двосторонніх зв'язків (1989/1990–19941)**

---

умови підготовки до візиту української делегації на чолі з Л. М. Кравчуком, що відбувся у травні 1991 р.

29 травня 1991 р., незадовго до візиту української сторони, Іван Абоїмов, тодішній Посол Радянського Союзу в Угорській Республіці (УР), провів перемовини з Імре Сокаї, тодішнім заступником державного секретаря Міністерства закордонних справ Угорської Республіки. Головною метою було викласти зауваження радянської сторони стосовно планованої зустрічі української та угорської сторін (Sáringер, 2018, р. 60).

Напередодні Абоїмов і Сокаї мали змогу говорити у січні того ж року. Тоді мова між ними йшла в основному «тільки» про угорсько-радянські та угорсько-українські консульські угоди, а також про виведення радянських військ. У своєму звіті про перемовини з російським послом у січні Сокаї зазначав, що спеціалісти з консульського відділу МЗС Угорщини в середині січня мають намір їхати на перемовини в Київ для обговорення деталей консульської угоди між сторонами. Після цього залюбки б відвідали і Москву з ідентичною метою обговорення змін угорсько-радянської консульської угоди, а також для проведення консультацій стосовно угоди про пасажирський рух та для викладу угорських бачень стосовно східноєвропейського міграційного питання. Щодо останнього, то Сокаї підкреслював, що вирішення міграційного питання угорська сторона вважає доречним спільно зі своїми сусідами, в тому числі з Радянським Союзом (Sáringер, 2018, р. 120). Під час зустрічі дипломатів у січні зайшла мова і про те, що одночасно з спеціалістами консульського відділу в Київ відправляється й група спеціалістів для обговорення питань щодо принципів співробітництва між Угорською Республікою та Українською РСР із забезпечення прав національних меншин. Опісля ж, спеціалісти будуть готові поїхати для подібних обговорень і в Москву (Sáringер, 2018, р. 121).

У відповіді для Сокаї радянський посол визнав, що у зазначених питаннях важлива консультація. Однак реакція Абоїмова з приводу черговості візитів (спочатку Київ, а потім Москва), а також нерозуміння ним того, які ж то зміни збирається пропонувати угорська сторона щодо угорсько-радянської консульської угоди, і взагалі, навіщо для цього їхати групі спеціалістів у радянську столицю, – віддзеркалювала незаувальовану іронію, ба навіть сарказм. Бо ж для чого вони, ті спеціалісти, у Москву б їхали, «хочуть проінформувати про домовленості, досягнуті в Києві?» (Sáringер, 2018, р. 121). Слід зауважити, що при кожній зустрічі з радянською стороною угорські представники ввічливо, але твердо нагадували своїм партнерам: те, з ким



і як вони будуть розвивати свої відносини в подальшому, звичайно, в рамках легітимного, – це особиста справа Угорщини, і обговоренню не піддається.

29 березня під час зустрічі Абоїмова з Сокаї багато про що говорив той факт, що поведінка і ставлення російського посла, продемонстрованого під час переговорів із Сокаї 11 січня 1991 р., на тоді вже в повній мірі змінилася. Особливо у вічі впадає, що з комунікації Абоїмова зник сарказм і зневірливе, висміююче ставлення до того, що розбудова угорсько-українських двосторонніх зв'язків може мати позитивний вихід. Виконуючи вказівки свого керівництва, у переддень зустрічі, що вже досить давно – з осені 1990 р. піднімалася на порядок денний, – планувалася між угорцями та українською делегацією, Абоїмов зробив такі зауваження для Сокаї. Радянський дипломат навіть зобов'язав останнього дослівно передати своєму керівництву: *«УРСР не має необмеженої міжнародної правосуб'єктності, тому свої зовнішні відносини може формувати лише відповідно до радянської Конституції, законів та міжнародних зобов'язань. Згідно із загальновизнаними нормами міжнародного права, повноправними учасниками міжнародних відносин визнаються лише незалежні держави. Між УРСР чи іншою союзною республікою та третьою країною, включаючи й Угорщину, це можуть бути лише такі відносини, які можуть бути включені в рамки договірних відносин Угорської Республіки та Радянського Союзу [...]»* (Sáringér, 2018. pp. 293–294). Абоїмов також відзначив, що в разі невідповідності документів, що планувалися до підпису, зокрема і Декларації про принципи співробітництва між Угорською Республікою та Українською РСР, російська сторона їх не визнає дійсними, про що згодом офіційно повідомить угорське МЗС. Подібний же крок, як на тому наголошував посол, *«не заохочував, а ускладнював би нормальні, рівні та взаємовигідні угорсько-радянські відносини, що розвинулися, їхню гарну атмосферу»* (Sáringér, 2018, p. 294). Така рефлексія була прямим натяком на те, що, між іншим, не варто забувати: виведення радянських військ з території Угорщини ще триває.

Сензитивність розбудови угорсько-українських двосторонніх відносин в дипломатичному плані вирисовувалась ще і в тому, що увечері, після роботи, опісля особистих перемовин дипломатів, Абоїмов «про всяк випадок» ще зателефонував Сокаї в його квартирі, щоб просто «нагадати» про сказане раніше. Радянський дипломат *«повторно зауважував, що хоче уникати трактування зауважень, зроблених ним за московською інструкцією, як протести чи тиск. Наголосив, [...] що хотів би зберегти атмосферу, в якій проходили переговори з угорським міністром [МЗС] у Москві»* (Sáringér, 2018, p. 295).



### **Висновки**

Підсумовуючи сказане вище можна констатувати, що стратегічно важливі кроки, котрі були передбачені на шляху розвитку двосторонніх угорсько-українських відносин, можна було досягти тільки дуже виваженими, витонченими дипломатичними маневрами і з урахуванням змін, що мали місце у сфері міжнародних відносин, у розпаді біполярного світоустрою. Перший московський повірений Йозеф Бірнбауер в своєму звіті до Г. Єсенскі наступним чином оцінював відносини Угорщини з Союзом: «В якому б напрямку не відбулися зрушення в Радянському Союзі в боротьбі за владу, вважаю, що не можна змінювати вже запрограмованих угорських дипломатичних пріоритетів. Радянський Союз [...], чи то старий, чи той, що оновлюється сьогодні, чи яким би він не був завтра, чи будь-коли в майбутньому, можна споглядати й оцінювати тільки з історичної перспективи, і відповідно до цього розвивати наші з ним відносини. [...]. Помилково вважати, що [він] тепер «відпустив» своїх союзників, в тому числі й Угорщину. Насправді, він їх не міг утримати» (Birnbauer József éves beszámoló jelentése, XIX-J-1-j. 1991. 65. dob. 145-1-19-002138, p. 8). Це добре усвідомлював і керівник угорського уряду (Erdődy, 2015, p. 61), що чітко простежувалося у провадженні угорської зовнішньої політики поєднанням стратегічних кроків задля виходу з-під впливу Москви і встановлення двосторонніх відносин без посередництва останньої, але одночасно не порушуючи жодних існуючих на той час правил. Необхідність розбудови міцних взаємин, всупереч усім перешкодам, що мали місце, усвідомлювала й українська сторона. Саме тому сторони й прикладали чимало зусиль, щоб досягти спільну мету.

### **References:**

1. 'Birnbauer József éves beszámoló jelentése'. (19901). *Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár*, XIX-J-1-j. 1991. 65. dob. 145-1-19-002138. Július 2, 1991. Moszkva.
2. Erdődy, G. (2015). 'Antall József a rendszerváltoztatás sajátosságairól'. *Antall József, a rendszerváltoztató miniszterelnök*. Budapest: L'Harmattan Kiadó.
3. 'Feljegyzés Jeszenszky Géza és Anatolij Zlenko megbeszéléseiről'. (1990). *Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár*, XIX-J-1-k 1990. 89. dob. 145-1-6114-5. Szeptember 3, 1990. Budapest.
4. 'Feljegyzés Katona Tamás politikai államtitkár és A. M. Zlenko ukrán külügyminiszter'. (1990). *Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár*, XIX-J-1-k 1990.

89. dob. 145-1-6114-7. 1990. augusztus 23-i tárgyalásáról. Szeptember 3, 1990. Budapest.

5. Jeszenszky, G. (2016). *Kísérletek a trianoni trauma orvoslására. Magyarország szomszédsági politikája a rendszerváltás éveiben*. Budapest: Osiris Kiadó.

6. Jeszenszky, G. (2019). 'Az 1991-es magyar-ukrán alapszerződés jelentősége'. *Kijevi csirke*. (Geo)politika a mai Ukrajnában. Budapest: Kalligram Kiadó-MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont.

7. Kasianov, H. (2008). *Ukraina 1991–2007. Narysy novitnoi istorii* [Ukraine 1991–2007. Essays on modern history]. Kyiv: Nash Chas.

8. Kemény, L. (2017). *A Szovjetunióból a 21. század Oroszországáig*. Budapest: Russica Pannonicana.

9. Konstytutsiia Soiuzu Radianskykh Sotsialistychnykh Respublik: Osnovnyi Zakon vid 7 zhovtnia 1977 roku [The Constitution of the Soviet Union: Basic Law, dated from 7 October 1977]. *Verkhovna Rada Ukrainy*, [online]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001400-77#Text>.

10. Konstytutsiia Ukrainckoi Radianskoi Sotsialistychnoi Respubliky: Osnovnyi Zakon, vid 20 kvitnia 1978 roku [The Constitution of the Ukrainian Soviet Socialist Republic: Basic Law, fated from April 20, 1978]. *Verkhovna Rada Ukrainy*, [online]. Available at: <http://gska2.rada.gov.ua/site/const/istoriya/1978.html> (2020.12.01).

11. Konsulska konventsiiia mizh Ukrainckoiu Radianskoiu Sotsialistychnoiu Respublikoiu ta Uhorskoiu Respublikoiu: Konventsiiia vid 31 travnia 1991 roku [Consular Convention between the Ukrainian Soviet Socialist Republic and the Republic of Hungary: Convention, dated 31 May 1991]. *Verkhovna Rada Ukrainy*, [online]. Available at: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348\\_002/sp:max100#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348_002/sp:max100#Text) (2021.03.10).

12. Kryvchyk, H. H., Kosharna, H. D. (2013). 'Orhanizatsiia vlady v SRSR za konstytutsiieiu «rozvynutoho sotsializmu»' [Organization of power in the USSR under the constitution of "developed socialism"]. *Problemy politychnoi istorii Ukrainy* [Issues of the political history of Ukraine], issue 8, pp. 208–219.

13. 'M. Zlenko felszólalása az Ukrán Legfelsőbb Tanács ülésén'. (1990). *Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár*, XIX-J-1-j 1990. 72. dob. 145-13-002526/1. A. Július 27, 1990.

14. 'M. Zlenko felszólalása az Ukrán Legfelsőbb Tanács ülésén'. (1990). *Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár*, XIX-J-1-k 1990. 93. dob. 145-8-3057-6. A. Július 27, 1990.

15. *Magyar Külpolitikai Évkönyv* (МКÉ). (1991). Budapest.

16. Paládi, R. (2021). 'Anatolij Zlenko, a független Ukrajna első külügyminisztere'. *Újkor.hu – A velünk élő történelem*, [online]. Available at: <https://ujkor.hu/content/anatolij-zlenko-fuggetlen-ukrajna-első-kulugyminisztere>.

17. 'Politychne spivrobitnytstvo mizh Ukrainoiu ta Uhorschchynoiu' [Political cooperation between Ukraine and Hungary. Official site of the Embassy of Ukraine in Hungary]. *Posolstvo Ukrainy v Uhorschchyni* [Embassy of Ukraine to Hungary], [online]. Available at: <https://hungary.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/263-istorija-dvostoronnih-vidnosin>.

18. Pro osnovy vidnosyn mizh URSR ta Uhorskoiu Respublikoi: Deklaratsiia vid 31 travnia 1991 roku [On the Fundamentals of Relations between the Ukrainian SSR and the Republic of Hungary: Declaration, dated from 31 May 1991]. *Verkhovna Rada Ukrainy*, [online]. Available at: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348\\_103/sp:max100#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348_103/sp:max100#Text).

19. Sáringer, J. (2015). *Iratok az Antall-kormány külpolitikájához és diplomáciájához (1990. május – 1990. december). I. kötet*. Budapest: Veritas Történetkutató Intézet–Magyar Napló.

20. Sáringer, J. ed. (2018). *Iratok az Antall-kormány külpolitikájához és diplomáciájához (1991. január – 1991. december). II. kötet*. Budapest: Veritas Történetkutató Intézet–Magyar Napló.

21. Tkach, D. (2006). 'Osoblyvosti stanovlennia ukrainsko-uhorskykh mizh derzhavnykh vidnosyn' [Features of the formation of Ukrainian-Hungarian interstate relations]. *Ukraina–Uhorschchyna: spilne mynule ta sohodennia: materialy mizhnarodnoi naukovoï konferentsii*, Kyiv, 14–16 kvitnia 2005 roku. Kyiv.

22. Tkach, D. (2010). 'Dyplomatychnyi protokol v Uhorskii Respublitsi: zahalne, osoblyve' [Diplomatic protocol in the Republic of Hungary: general, special]. *Naukovyi visnyk Dyplomatychnoi akademii Ukrainy* [Scientific Bulletin of the Diplomatic Academy of Ukraine], issue 16, pp. 226–230.

## LEGAL AND DIPLOMATIC DIFFICULTIES IN THE DEVELOPMENT OF HUNGARIAN-UKRAINIAN BILATERAL RELATIONS (1989/1990–1991)

**Renata Poladi**

*PhD Student,*

*Eötvös Loránd University,*

*Budapest, Hungary*

*ORCID: 0000-0002-7667-0882*

*paladi.renata92@gmail.com*

In the paper, the author tries to present the legal and diplomatic difficulties in the building of Hungarian-Ukrainian relations that took place at the turn of the 1980s and 1990s. The difficulties stemmed primarily from the fact that the relations between Ukraine and Hungary was marked by the state socialist structure of the Soviet Union and its system. Later the relations between the two parties were also influenced by the crisis and collapse of USSR, which ultimately led to the disintegration of the bipolar world order and the formation of independent states.

The article compares and analyzes of the Constitution of the Soviet Union (1977) and the Constitution of the Ukrainian SSR (1978) in the light of the right of self-determination of the Soviet member republics. Special mention is made on the highlighting the role of the Ukrainian Declaration of Sovereignty in the development of Ukrainian-Hungarian bilateral relations. Based on archival materials and examples, the author of the article tries to point out the circumstances under which the bilateral relations between Budapest and Kyiv developed, what were the common goals and interests of the parties. Special emphasis is placed on the opinions of political and diplomatic elites of the two countries regarding the bilateral relations of the countries they represent.

**Key words:** Republic of Hungary; Ukraine; Ukrainian SSR; Soviet Union; law; diplomacy; constitutional laws; conventions; difficulties; Hungarian-Ukrainian relations.

## ПРАВОВЫЕ И ДИПЛОМАТИЧЕСКИЕ ТРУДНОСТИ В РАЗВИТИИ ВЕНГЕРСКО-УКРАИНСКИХ ДВУСТОРОННИХ СВЯЗЕЙ (1989/1990–1991)

**Полади Рената Чобовна**

*Аспирантка*

*Будапештський університет ім. Э. Лоранда,*

*г. Будапешт, Венгрія*

*ORCID: 0000-0002-7667-0882*

*paladi.renata92@gmail.com*

В статье исследованию подвергаются правовые и дипломатические трудности в развитии украинского-венгерских биполярных отношений, имевших место на рубеже 1980–90-х гг. Сложности прежде всего вытекали из того, что на отношения двух указанных сторон практически неограниченное влияние имел Советский Союз, его система, а впоследствии – системный кризис и распад этой же системы, в результате чего на карте Европы появилось немало самостоятельных, независимых государств.

В статье предлагается сравнительный анализ Конституции СССР 1977 года и Конституции УССР 1978 года. Отдельно освещается роль Декларации «О государственном суверенитете Украины» в развитии украинского-венгерских двусторонних отношений. На основании архивных материалов и примеров автор статьи пытается указать на то, при каких обстоятельствах развивались двусторонние отношения между Будапештом и Киевом, какие были общие цели и интересы этих двух сторон. Особый акцент делается в статье на мыслях политических и дипломатических элит двух соседних стран относительно развития непосредственных двусторонних отношений между собой.

**Ключевые слова:** Венгерская Республика; Украина; Украинская ССР; Советский Союз; право; дипломатия; конституции; договоры; трудности; украинский-венгерские отношения.